

مدرس : دکتر علی شیخ ابومسعودی

حسابداری برای مدیران

فصل سوم

تجزیه و تحلیل و ثبت فعالیت‌های مالی

حساب و نحوه ثبت در آن

به طور کلی هر فعالی مالی دارای دو طرف می باشد. یعنی حداقل بر دو عامل اثر می گذارد. مثلاً با خرید ملزومات بطور نسیه ، از یک طرف داراییها (ملزومات) و از طرف دیر بدهیها (حسابهای پرداختنی) دستخوش تغییر می شوند.

قسمت های حساب در ساده ترین شکل خود یعنی حساب تی

- ۱) عنوان حساب ، که مشخص می نماید اطلاعات متعلق به کدامیک از اقلام دارایی ، بدهی ، سرمایه ، درآمد و هزینه است.
- ۲) طرف راست حساب در اصطلاح حسابداری (طرف بدهکار) خوانده می شود.
- ۳) طرف چپ حساب در اصطلاح حسابداری (طرف بستانکار) خوانده می شود.

عنوان حساب

عنوان حساب	
طرف راست (بدهکار)	طرف چپ (بستانکار)

بدهکار و بستانکار کردن حساب دارایی

در حساب داراییها همواره افزایش در دارایی را در سمت راست (بدهکار)
و کاهش در دارایی را در سمت چپ (بستانکار) نشان می دهند.

دارایی	
طرف بستانکار (کاهش)	طرف بدهکار (افزایش)
-	+

مثال (حساب دارایی)

فرض کنید اگر وسیله نقلیه ای به طور نقد به مبلغ ۲ / ۰۰۰ / ۰۰۰ ریال خریداری گردد نحوه انعکاس آن در حساب دارایی به صورت زیر می باشد :

صندوق (وجه نقد)	وسيله نقلیه
۲/۰۰۰/۰۰۰	۲/۰۰۰/۰۰۰

بدهکار و بستانکار کردن حساب بدهی

✎ در حساب بدهیها همواره افزایش در بدهی در سمت چپ (بستانکار) و کاهش در بدهی در سمت راست (بدهکار) نشان داده می شود.

✎ در حساب بدهیها همواره افزایش در بدهی در سمت چپ (بستانکار) و کاهش در بدهی در سمت راست (بدهکار) نشان داده می شود.

مثال (حساب بدهی)

فرض کنید اگر وسیله نقلیه ای را به طور نسیه به مبلغ ۲ / ۰۰۰ / ۰۰۰ ریال خریداری کنیم نحوه انعکاس آن در حساب بدهی به صورت زیر می باشد :

حسابهای پرداختی	وسيله نقلیه
۲/۰۰۰/۰۰۰	۲/۰۰۰/۰۰۰

بدهکار و بستانکار حساب حقوق صاحبان سرمایه

در حساب حقوق صاحبان سرمایه همواره افزایش در سرمایه در سمت چپ (بستانکار) و کاهش در سرمایه در سمت راست (بدهکار) نشان داده می‌شود.

حقوق صاحبان سرمایه	
طرف بستانکار (افزایش)	طرف بدهکار (کاهش)
+	-

مثال (حساب سرمایه)

فرض کنید اگر مبلغی معادل ۳ / ۰۰۰ / ۰۰۰ ریال به عنوان سرمایه مؤسسه به حساب واریز شود نحوه انعکاس آن به صورت زیر می باشد :

سرمایه مؤسسه	صندوق
۲/۰۰۰/۰۰۰	۲/۰۰۰/۰۰۰

مانده عادی

در وضعیت نرمال ، میزان افزایش در هر حساب باید از میزان کاهش در آن بیشتر و در نتیجه مانده حساب ، مانده ای مثبت باشد. مانده مثبت هر حساب را « مانده عادی » آن حساب می گویند.

مثال (نمایش حسابهای ترازنامه ای در معادله حسابداری و تهیه ترازنامه آن)

فرض کنید مؤسسه بازرگانی نوید فعالیتهایی را به شرح زیر در طی مهر ماه انجام می دهد :

۱- اختصاص مبلغ ۴ / ۰۰۰ / ۰۰۰ ریال جهت سرمایه مؤسسه ۲- خرید نقد یک دستگاه اتومبیل به مبلغ ۲ / ۰۰۰ / ۰۰۰ ریال.

۳- خرید نسبه اثاثه اداری به مبلغ ۸۰۰ / ۰۰۰ ریال ۴- مقداری از اثاثه معادل ۱۰۰ / ۰۰۰ ریال برگشت داده شد

پاسخ

	+	=	داراییها			
حقوق صاحبان سرمایه			اثانه اداری		وسیله نقلیه	صندوق
سرمایه مؤسسه						
۰۰۰/۰۰۰			۱۰۰/۰۰۰	۸۰۰/۰۰۰	۲/۰۰۰/۰۰۰	۰۰۰/۰۰۰
۲/						
			۷۰۰/۰۰۰	۷۰۰/۰۰۰		۰۰۰/۰۰۰
						۲/

مؤسسه بازرگانی نوید

ترازنامه

۱۳۰۰ / ۶ / ۳۰

۷۰۰/۰۰۰	حسابهای پرداختی	۲/۰۰۰/۰۰۰	صندوق
۴/۰۰۰/۰۰۰	سرمایه مؤسسه نوید	۷۰۰/۰۰۰	وسیله نقلیه
۴/۷۰۰/۰۰۰	جمع بدهی و سرمایه	۴/۷۰۰/۰۰۰	اثانه اداری
			جمع داراییها

مثال (تجزیه و تحلیل ثبت سرمایه و دارایی)

آقای حسینی شرکت بازرگانی خود را اول مهر ماه افتتاح می نماید با اختصاص مبلغ ۳ / ۵۰۰ / ۰۰۰ ریال جهت سرمایه مؤسسه تجزیه و تحلیل این ثبت به صورت زیر می باشد :

پاسخ :

موجودی وجه نقد دارایی افزایش یافته (بدهکار) می شود و سرمایه نیز افزایش یافته و (بستانکار) می شود

۳/۵۰۰/۰۰۰

صندوق (بدهکار)

۳/۵۰۰/۰۰۰

سرمایه (بستانکار)

حساب هزینه

حساب هزینه افزایش آن در سمت راست (بدهکار) و کاهش آن در سمت چپ (بستانکار) نشان داده می شود.

حساب در آمد

حساب درآمد افزایش آن در سمت چپ (بستانکار) و کاهش آن در سمت راست (

بدهکار) نشان داده می شود.

مثال (درآمد)

فرض کنید ارسال صورت حسابی به مبلغی معادل ۶۰۰ / ۰۰۰ ریال برای مشتریان ، وجه دریافت نشد ثبت آن به شرح زیر می باشد :

۶۰۰ / ۰۰۰	حسابهای دریافتنی (بدهکار)
۶۰۰ / ۰۰۰	درآمد (بستانکار)

مثال (سود ویژه دوره مالی)

فرض کنید در مؤسسه مازندران میزان درآمد سالانه ۱ / ۲۰۰ / ۰۰۰ ریال باشد و هزینه های آن شامل : هزینه حقوق ۲۰۰ / ۰۰۰ ریال ، هزینه تبلیغات ۱۰۰ / ۰۰۰ ریال ، هزینه اجاره ۳۰۰ / ۰۰۰ ریال باشد سود ویژه دوره مالی به شرح زیر محاسبه می شود :

۱/۲۰۰/۰۰۰	درآمد :
	کسر می شود : هزینه ها :
(۲۰۰/۰۰۰)	هزینه حقوق
(۱۰۰/۰۰۰)	هزینه تبلیغات
(۳۰۰/۰۰۰)	هزینه اجاره
<hr/>	جمع هزینه ها
(۶۰۰/۰۰۰)	سود ویژه دوره مالی
<hr/>	
۶۰۰/۰۰۰	

حساب برداشت

حساب برداشت مانند حساب هزینه عمل می کند یعنی افزایش آن در سمت راست (بدهکار) و کاهش آن در سمت چپ (بستانکار) نشان داده می شود. دلیل ایجاد حساب برداشت بعنوان حسابی جدا از هزینه های شرکت ، استفاده شخصی از داراییهای شرکت می باشد که جدا از هزینه های شرکت است.

تقسیم بندی حسابهای یک مؤسسه

(۱) حسابهای دارایی

(۲) حسابهای بدهی

(۳) حسابهای حقوق صاحبان سرمایه

(۴) حسابهای درآمد

(۵) حسابهای هزینه

انواع طبقه بندی حسابها

- طبقه بندی حسابها به حسابهای حقیقی و اسمی
- طبقه بندی حسابها به حسابهای دائمی و موقتی
- طبقه بندی حسابها به حسابهای حقیقی ، شخصی و اسمی

طبقه بندی حسابها به حسابهای حقیقی و اسمی

✧ حسابهای حقیقی ، شامل حسابهای دارایی ، بدهی و حقوق صاحبان سرمایه می باشد.

✧ حسابهای اسمی ، شامل حسابهای درآمد و هزینه است که در تهیه صورت سود و زیان
مورد استفاده قرار می گیرد. در نتیجه می تواند ، به عنوان حسابهای فرعی ، حقوق صاحبان سرمایه به حساب آید.

طبقه بندی حسابها به حسابهای دائمی و موقتی

❖ حسابهای دائمی ، که مانده آنها از یک دوره مالی به دوره مالی بعد انتقال پیدا می کند.
مانند : حسابهای دارایی ، بدهی و حقوق صاحبان سرمایه.

❖ حسابهای موقتی که در پایان دوره مالی بسته می شوند. مانند : حسابهای درآمد و هزینه.

طبقه بندی حسابها به حسابهای حقیقی ، شخصی و اسمی

← حسابهای حقیقی ، شامل حسابهای دارایی (به استثنای حسابهای دریافتنی).

← حسابهای شخصی ، شامل حسابهای دریافتنی ، حسابهای پرداختنی و حساب سرمایه.

← حسابهای اسمی که همان حسابهای موقتی و مربوط به حسابهای درآمد و هزینه می باشند

کدگذاری حسابها

حسابهای دارایی در کد گذاری رقم اول سمت چپ آنها (عدد ۱) ، حسابهای بدهی رقم اول سمت چپ آنها _____
(عدد ۲) ، حسابهای حقوق صاحبان سرمایه رقم اول سمت چپ آنها (عدد ۳) ،
حسابهای درآمد رقم اول سمت چپ آنها (عدد ۴) ، حسابهای هزینه رقم اول سمت چپ آنها (عدد ۵) می باشد.

مثال (کدگذاری حسابها)

الف (حسابهای دارایی : (رقم سمت چپ آن یک می باشد)

- ۱۱   ◇ صندوق
- ۱۲   ◇ حسابهای دریافتنی
- ۱۳   ◇ اسناد دریافتنی

ب (بدهی : (رقم سمت چپ آن دو می باشد)

- ۲۱   ◇ حسابهای پرداختنی
- ۲۲   ◇ اسناد پرداختنی

ج) حقوق صاحبان سرمایه: (رقم سمت چپ آن سه می باشد)

۳۱ سرمایه

۳۲ برداشت

د) درآمد: (رقم سمت چپ آن چهار می باشد)

۴۱ درآمد

ه) هزینه: (رقم سمت چپ آن پنج می باشد)

۵۱ هزینه حقوق کارمندان

۵۲ هزینه آگهی

دفتر روزنامه

اولین مرحله حسابداری مرحله ثبت فعالیتهاست. در این مرحله ، اطلاعات مربوط به فعالیتهای مالی پس از تجزیه و تحلیل و تنظیم سندهای مربوط در دفتری به نام دفتر روزنامه به ترتیب تاریخ وقوع ثبت می گردند. ثبتي که در دفتر روزنامه انجام می شود ، ثبت دو طرفه نامیده می شود.

انواع دفتر روزنامه

دفتر روزنامه عمومی ←

دفتر روزنامه اختصاصی ←

۱۱۶- دفاتر روزنامه عمومی :

ساده ترین و متداولترین نوع دفتر روزنامه ، دفتریست که آن را دفتر روزنامه عمومی یا دفتر روزنامه دو ستونی می نامند. این دفتر دارای دو ستون بدهکار و بستانکار می باشد و برای انجام ثبت معاملات در تجارتخانه و مؤسسات کوچک ، کفایت می کند. فرم آن بصورت زیر است :

بستانکار	بدهکار	عطف	شرح	تاریخ	
				روز	ماه

دفتر روزنامه اختصاصی

این دسته از دفاتر بیشتر در مؤسسات بزرگ که تعداد معاملات تکراری آنها بسیار زیاد است ، مورد استفاده قرار می گیرد. معمولاً در حدود هشتاد تا نود درصد کلیه فعالیت‌های مالی این قبیل مؤسسات را می توان به چهار گروه تقسیم و هر گروه را در دفتر روزنامه اختصاصی ثبت کرد.

انواع دفتر روزنامه

دفتر روزنامه خرید

دفتر روزنامه پرداختهای نقدی

دفتر روزنامه فروش

دفتر روزنامه دریافتهای نقدی

مثال (دفتر روزنامه عمومی دوستونی)

اگر قسمتی از عملیات یک ماهه فروشگاه پیام به شرح زیر باشد :

۶ مهر - خرید ملزومات به طور نقد معادل ۱۲ / ۰۰۰ ریال

۱۷ مهر - خرید وسیله نقلیه به طور نسیه معادل ۲۰۰ / ۰۰۰ ریال

۳۰ مهر - برداشت برای مصارف شخصی معادل ۶ / ۰۰۰ ریال

بستانکار	بدهکار	عطف	شرح	تاریخ	
				ماه	روز
۱۲/۰۰۰	۱۲/۰۰۰		ملزومات صندوق بابت خرید نقدی ملزومات	۷	۶
۲۰۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰		وسيله نقلیه حسابهای پرداختی بابت خرید نسیه وسیله نقلیه	۷	۱۷
۶/۰۰۰	۶/۰۰۰		برداشت صندوق بابت برداشت از صندوق	۷	۳۰

مثال (دفتر روزنامه عمومی چهار ستونی)

فعالیت‌های مالی فروشگاه پیام طی مهر ماه سال - - ۱۳ به شرح زیر می باشد :

۱ مهر - پرداخت اجاره ماهیانه معادل ۲۰۰ / ۰۰۰ ریال

۱۳ مهر - پرداخت هزینه تبلیغات معادل ۹۰ / ۰۰۰ ریال

۱۵ مهر - دریافت وجه از مشتریان بدهکار معادل ۹۰۰ / ۰۰۰ ریال

سایر حسابها		عطف	شرح	تاریخ		حساب صندوق	
بستانکار	بدهکار			ماه	روز	بستانکار	بدهکار
	۲۰۰/۰۰۰		هزینه اجاره بابت پرداخت اجاره	۷	۱	۲۰۰/۰۰۰	
	۹۰/۰۰۰		هزینه آگهی و تبلیغات بابت پرداخت هزینه تبلیغات	۷	۱۳	۹۰/۰۰۰	
۹۰۰/۰۰۰			حسابهای دریافتی بابت دریافت وجه از مشتریان بدهکار	۷	۱۵		۹۰۰/۰۰۰
۹۰۰/۰۰۰	۲۹۰/۰۰۰		جمع			۲۹۰/۰۰۰	۹۰۰/۰۰۰

تمرین (۱)

شرکت پیام در سال ۱۳۹۷ فعالیت‌های زیر را انجام داد :

- ۱- سرمایه گذاری نقدی در ابتدای سال معادل ۴ / ۰۰۰ / ۰۰۰ ریال. (اول مهر)
- ۲- خرید ملزومات اداری بطور نقد معادل ۳۰ / ۰۰۰ ریال. (پنجم مهر)
- ۳- پرداخت اجاره دفتر معادل ۲۰۰ / ۰۰۰ ریال. (هفتم مهر)
- ۴- برداشت جهت مصارف شخصی معادل ۲۰ / ۰۰۰ ریال. (دهم مهر)

مطلوبست : ثبت فعالیتها در حساب T ، شماره گذاری و تعیین مانده حسابها، ثبت در دفتر روزنامه عمومی.

تمرین (۲)

فعالیت‌های مالی زیر در شهریور - - ۱۳ در شرکت پاسارگاد انجام پذیرفت :

- ✓ ۲ شهریور - سرمایه گذاری نقدی معادل ۷ / ۰۰۰ / ۰۰۰ ریال.
- ✓ ۷ شهریور - کسب درآمد حاصل از ارائه خدمات معادل ۵۰۰ / ۰۰۰ ریال که وجه آن بعداً به حساب شرکت واریز میگردد.
- ✓ ۱۷ شهریور - پرداخت بدهی به بستانکاران معادل ۲۰۰ / ۰۰۰ ریال.
- ✓ ۲۶ شهریور - انجام هزینه های متفرقه معادل ۵۰ / ۰۰۰ ریال.
- ✓ ۳۰ شهریور - پرداخت اجاره ماهیانه معادل ۱۵۰ / ۰۰۰ ریال.

مطلوبست : ثبت فعالیتها در حساب T ، شماره گذاری و تعیین مانده حسابها، ثبت در دفتر روزنامه عمومی.